

Rektor
Ylva Fältholm

Missiv

2021-10-26
HIG-STYR 2021/91
U2021/03373

Utbildningsdepartementet
u.remissvar@regeringskansliet.se.

Remissvar *Professionsprogram för rektorer, lärare och förskollärare*

Högskolan i Gävle har tagit del av *Professionsprogram för rektorer, lärare och
förskollärare* och tackar för möjligheten att besvara denna remiss.

Remissyttrandet har beretts av Daniel Pettersson, professor i pedagogik vid Högskolan i Gävle.

Bifogat presenteras Högskolans remissyttrande.

Med vänlig hälsning

HÖGSKOLAN I GÄVLE

Rektor

Remissvar

Högskolan i Gävle ställer sig i allt väsentligt bakom det remissvar som lämnats av Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF) men önskar härmed lämna vissa kompletterande synpunkter.

Högskolan ställer sig i grunden positiv till införandet av ett nationellt professionsprogram för rektorer, lärare och förskollärare. Fortbildning och kompetensutveckling är centralt för vidareutvecklandet av en skola som baserar sig på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. En samlad strategi för att stärka professionsutvecklingen inom barn- och ungdomsskolan ses av Högskolan i Gävle som viktigt för en fortsatt kvalitetsutveckling inom skolans verksamheter. Även om Högskolan i Gävle i grund och botten ställer sig positiv till intentionerna i promemorian vill vi framföra några särskilt kritiska synpunkter gällande planeringen och implementeringen av ett nationellt professionsprogram:

Utöver några, i slutet av texten, mer allmänt hållna kommentarer/reflektioner kring promemorians förslag lyfts särskilt tre delar att betänka och ytterligare reflektera kring i relation till promemorians förslag: *förslaget om undervisningsskicklighet som kriterium för meritering, förslaget att kompetensutveckling ska utgöra en del av professionsprogrammet* samt *förslaget om kontinuerlig utvärdering*. I samtliga dessa delar menar Högskolan i Gävle att det finns ytterligare behov av fördjupade utredningar.

Gällande *förslaget om undervisningsskicklighet som kriterium för meritering* kan det inledningsvis anföras att det i nuläget saknas en konsensus i forskningen om vad undervisningsskicklighet är varför försök att mäta undervisningsskicklighet i nuläget kan leda till betydande negativa bieffekter. Även om det finns ett flertal observationsverktyg för att mäta god undervisning så anses flera av dessa ha låg reliabilitet. För att nå en hög reliabilitet behöver lärares undervisning observeras vid flera tillfällen av flera olika observatörer, men även när detta kan åstadkommas finns en konsensus inom den utbildningsvetenskapliga forskningen att dessa mätresultat bara förklarar en mindre del av variationen i lärares effekter på elevers lärande. Som ett försök att råda bot på denna höga grad av osäkerhet har olika så kallade value-added measures (VAM) framtagits med syfte att mäta lärares effekt på elevernas lärande. På individnivå har dessa metoder relativt låg tillförlitlighet och det krävs en längre mätserie över ett flertal år där man följer varje lärare och de elever som undervisas av denne lärare för att nå någorlunda tillförlitliga och stabila resultat. De VAM som anses acceptabelt tillförlitliga tar dessutom endast hänsyn till effekter på elevernas testresultat vilket innebär att korrelationen mellan VAM och utfallsmått för skolans vidare uppdrag är låg. Med andra ord – flera av de kriterier som rimligen borde ingå för att formulera konsensus om undervisningsskicklighet uteblir. Det kan handla om lärares demokratiska uppdrag, arbeta med tolerans, bekämpa mobbning eller motverka rasism. En negativ bieffekt

utifrån att de mått som i nuläget finns för att tillgå för att mäta lärares undervisningsskicklighet blir därför en relativt ensidig resultatfokusering gentemot enklare uppmätbara kunskapsresultat. En annan bieffekt riskerar att bli att de eventuella mått för undervisningsskicklighet som med enkelhet kan erhållas innehåller en hög grad av osäkerhet på individnivå varför det kan uppfattas som att vissa lärare ges en orättvist låg bedömning. Ytterligare en bieffekt kan bli att lärare förändrar sin undervisning i riktning gentemot ett innehåll som förväntas ge högre mätresultat, vilket kan riskera leda till en mindre god utbildning eftersom de delar som inte enkelt mäts utelämnas.

Utifrån resonemanget ovan kan det konstateras att om bedömning av undervisningsskicklighet trots allt ska utgöra en grund för utnämning som meriterad lärare bör man undvika finmaskiga mått som strävar efter att identifiera de skickligaste lärarna. I stället bör bedömningen huvudsakligen baseras på enkelt observerbara kriterier på bredden och djupet av lärares undervisningserfarenheter samt utverka metoder för att säkerställa att undervisningen håller en acceptabelt god nivå utifrån skollagens och läroplanens samtliga dimensioner. Synpunkterna ovan fokuserar främst på hur undervisningsskicklighet i grundskolan och gymnasiet kan tolkas och förstås, men diskussionen har rimligen än större bärighet för rektorer och förskollärare där promemorian utelämnar stora delar av hur rektorer och förskollärare förväntas bedömas utifrån kriterier av undervisningsskicklighet.

Gällande förslaget att kompetensutveckling ska utgöra en del av professionsprogrammet uttrycks det att kompetensutveckling som riktas mot olika syften ska ingå i programmet. I detta uttrycks att lärare (samt rektorer och förskollärare) har behov av att bredda sin kompetens, specialisera sig och att utveckla sin undervisningsskicklighet och sitt ledarskap. När kriterierna för utnämning som meriterad beskrivs i promemorian går det att läsa: "[...] lärares och förskollärares deltagande i sådan kompetensutveckling som syftar till ökad undervisningsskicklighet bedöms därför vara ett adekvat villkor för att bedöma meriteringsnivå" (s.54). Formuleringen antyder att kompetensutveckling som riktas mot andra syften än undervisningsskicklighet inte med enkelhet kan utgöra en grund för meritering. Detta väcker frågor kring villkoren för kompetensutveckling med andra syften än att utveckla undervisningsskickligheten i professionsprogrammet. En negativ bieffekt av detta kan bli att annan kompetensutveckling än det som genom kriterier framställs som undervisningsskicklighet riskerar att trängas undan.

I promemorian uttrycks vidare att: "[...] flera utredningar visat att deltagande i kompetensutveckling är en väsentlig faktor för att utveckla undervisningsskickligheten" (s.54). Visserligen visar internationell forskning att kompetensutveckling kan utveckla undervisningsskickligheten, men det framkommer också att många insatser inte alls har sådana effekter (mätt i termer av effekt på elevers skolresultat). Gällande forskningsresultat från Sverige finns relativt få studier om kompetensutvecklingsinsatserns effekter på skolresultat och de som existerar visar på att effekterna antingen är mycket små eller obefintliga (se till exempel utvärderingarna av Matematiklyftet). Dessa resultat kan

naturligtvis tolkas på ett flertal sätt, men en rimlig tolkning är att existerande kompetensutveckling i Sverige inte haft en sådan karaktär att den förbättrat undervisningsskickligheten (mätt som förbättringar av elevers resultat). Mot bakgrunden av att vi i Sverige framträder som att ha mindre erfarenheter av kompetensutveckling som gynnar elevernas resultat finns en uppenbar risk att de kompetensutvecklingsinsatser som professionsprogrammet gynnar inte kommer att förbättra undervisningen eller andra aspekter av utbildningssystemet. Högskolan i Gävle vill som en följd av detta framhålla att det krävs såväl forskningsresurser som tid för att studier ska kunna genomföras som ger oss bättre kunskaper om hur kompetensutveckling kan gynna undervisningsskicklighet samt tid för att utveckla kursutbud baserat på nyare forskning kring hur undervisningsskicklighet kan tränas och utvecklas.

Kombinationen av att promemorian föreslår en relativt snäv tidsram för införandet av meriteringssystemet och inte avsätter särskild finansiering för kompetensutveckling torde i praktiken leda till begränsade möjligheter för förslag kring hur kompetensutvecklingsutbudet bör se ut. En negativ bieffekt av detta är att rådande utbud för kompetensutveckling blir det som i alltför stor grad kommer att styra meriteringssystemet. Om idén om en ökning av undervisningsskicklighet ska tas på allvar behövs tid för utvecklandet av dels en konsensus kring vad undervisningsskicklighet innebär, dels ett mindre snabbt förändringsarbete gällande hur kompetensutvecklingsutbudet initieras och utvecklas.

Gällande *förslaget om kontinuerlig utvärdering* uttrycker promemorians att professionsprogrammet ska utvärderas, men preciserar inte innebörden av vad en sådan utvärdering kan innehålla. Generellt kan sägas att denna form av reformer normalt utvärderas parallellt med att programmet fortgår på bred front. Om detta blir fallet saknas följaktligen en kontrollgrupp varför effekterna blir svåra att avgöra. Önskvärt vore därför att initiera en försöksverksamhet där insatser kan utprovas i liten skala med hög vetenskaplig standard innan programmet görs generellt för alla inom barn- och ungdomsskolan.

Utöver dessa mer generella synpunkter kring promemorians intentioner följer nu några mer specifika synpunkter:

Högskolan i Gävle vill särskilt betona vikten av att lärosätena ges betydande möjligheter att ta ansvar för utformningen och genomförandet för kompetensutveckling som förväntas genomföras inom ramen för det nationella professionsprogrammet.

Högskolan i Gävle vill framhålla att i relation till det nationella professionsprogrammet behöver resurser tillföras gentemot forskning som på ett bättre sätt studerar vad undervisningsskicklighet är och kan tänkas vara samt studerar hur kompetensutveckling kan bidra till stärkt undervisningsskicklighet.

Högskolan i Gävle finner det viktigt att det nationella professionsprogrammet länkas såväl till rådande akademiska examina som till lokala huvudmäns kompetensbehov vilka det redan idag samverkas kring. I detta är fråga om utökade forskarutbildningsrättigheter till högskolor och universitet (för nivån särskilt meriterad) såväl som vettiga villkor för professionen att genomföra kompetensutveckling utan att tappa kontakten med praktiken väsentliga.

Högskolan i Gävle kan inte ta ställning till ekonomiska effekter av förslaget då dessa fakta till stora delar saknas i promemorian, varför detta behöver utredas mer i detalj.

Högskolan i Gävle noterar med viss förvåning att argumentationen om det nationella professionsprogrammet i huvudsak förs gentemot kunskaper och erfarenheter inom det ämnesdidaktiska området och att kunskaper och erfarenheter från det pedagogiska och allmäntdidaktiska kunskapsområdet till stora delar lyser med sin frånvaro som varande viktiga områden att bjuda in för en diskussion om hur det nationella professionsprogrammet bör ges ett innehåll och en utformning. Exempelvis nämns inte ämnet ”pedagogik” en enda gång i promemorian annat än som ett led i ”specialpedagogik” vilket är uppseendeväckande. Likväl det senare meriteringsstegets ensidiga anknytning gentemot ämnesdidaktik väcker förvåning.

Sammanfattningsvis kan det uttryckas att Högskolan i Gävle ställer sig positiv till promemorians förslag, men att tidsaspekten för reformens genomförande bör betänkas i ljuset av behovet av mer utredning som framkommer i Högskolans remissvar.